

Hein Faber, zeeman onder Friese filmmakers

Hein Faber was de zeeman onder de Friese schrijvers en filmmakers. Eind jaren dertig, nadat hij de grote vaart vaarwel had gezegd, keerde hij terug naar Friesland en raakte betrokken bij 'Film yn Fryslân'. Na de oorlog begon hij zelf films te maken. Over de schrijver Hein Faber is veel bekend. Over de filmmaker bestaat echter nauwelijks documentatie, terwijl hij Friesland in de periode van de wederopbouw toch op een bijzondere wijze heeft vastgelegd.

Hein Faber (1904-1970) is te typeren als een zwerver die steeds weer terugkeerde naar zijn geliefde Friesland. Het Friestalige schrijversbroertje van Slauerhoff, met het verschil dat de laatste weinig van Friesland moest hebben en de zee bleef verkiezen boven het land. Faber liet de zee wel achter zich, woonde op vele plaatsen in Friesland, werd schrijver, publicist, kenner van volkskunst- en cultuur, conservator en tijdelijk ook filmmaker. Als kind maakte hij al vele omzwervingen. Geboren in Bolsward woonde hij met zijn ouders achtereenvolgens in Enschede, Gladbach, opnieuw Enschede, Lonneker, Witmarsum en ten slotte op Grauwe Kat bij Witmarsum. Na de lagere school ging hij aan de slag als notarisklerk in Makkum. Hij hield het niet lang vol. Faber was een kind van de zee. Zijn familie in Makkum leefde grotendeels van de Zuiderzee: vissers, zeelui. Hij liet de pen liggen en ging op zijn negentiende naar de zeevaartschool in Harlingen. Een jaar later vertrok hij naar Rotterdam, waar hij een opleiding voor radiotechnicus en marconist volgde. Vijf jaar grote vaart volgden. Daarna werkte hij als instructeur en technisch inspecteur bij Radio Holland. In deze periode ontmoette hij Gertrud Geertje (G.G.) (Trudy en Trude genoemd) Hornstra (1911-2004), een cultureel onderlegde dame van Friese

komaf, geboren in het Duitse Essen, met haar ouders gevlucht naar Meppel en uiteindelijk in Rotterdam beland. Zij trouwden in 1936, hun enige kind Haijo Frans werd in 1941 geboren. Op aanraden van Joop Hemelrijk, directeur van uitgeverij De Tijdstroom, schreef Faber een jongensboek, *De PH 24 antwoordt niet!!* (1934). Hij deed dit onder het pseudoniem Hein van Makkum. Het boek verkocht goed, werd herdrukt en kreeg een vervolg, *De ondergang van de PH 24* (1935). Intussen bouwde Faber een journalistieke carrière op. Er verschenen rubrieken en korte verhalen in de *Nieuwe Rotterdammer Courant*, *De Telegraaf*, *Nieuwsblad van het Noorden*, *Leeuwarder Courant* en *Leeuwarder Nieuwsblad*. In 1937 publiceerde hij zijn eerste Friestalige jongensboek, *It geheim fen 'e stratosfeer* (1937), het eerste sciencefiction boek in het Fries.

Nadat Faber in 1937 bij Radio Holland werd ontslagen wegens de crisis, haalde notaris Bouke Tuinstra hem terug naar Friesland. Hij regelde dat Hein en Trude beheerders werden van kunsthuis Statum in Makkum, een zaak in ambachtskunst en antiek. Later werden ze eigenaar van het kunsthuis. Ze leefden daarnaast van de pen, ze werkten als freelancejournalist en schreven verhalen en romans. Trude schreef onder

Multitalent

pseudoniem Stins van Idserda. Enkele titels van haar hand zijn *Bakvisch Af* (1934) en *Moed houden Maud* (1935). Terug in Friesland, of misschien al eerder door zijn contacten in de Friese journalistiek en cultuur, sloot Hein Faber zich bij 'Film yn Fryslân' aan, het filmcollectief dat verantwoordelijk was voor enkele bijzondere films, waaronder de eerste Friestalige speelfilm *Kar út Twa* uit 1937. Het collectief timmerde behoorlijk aan de weg en had bovendien nogal wat literatoren onder zijn leden. Hij ontmoette er multitalenten als fotograaf en dichter Johannes Doedes de Jong, journalist, dichter en toneelschrijver

In 1950 verscheen de film *It Liet fan de Burd* van Hein Faber. De poëtische film gaat over het waterland bij Grou, dat hij goed kende. De film geeft een beeld van de natuur en het boerenwerk. Zoon Haijo (in vissersboot) speelt er een rol in. (Fries Film Archief)

Hein Faber publiceerde diverse verhalen, romans en kinderboeken. De schrijver achter zijn bureau. (Tresoar)

Sybe Douwes de Jong en tekenleraar en fotograaf Gerrit Aalfs. Op welke wijze Hein Faber betrokken was bij de productie van *Kar út Twa* is niet helemaal duidelijk. De *Leeuwarder Courant* vermeldt zijn naam. Zeker is dat hij samen met Johannes Doedes de Jong in een autootje van 'Film yn Fryslân' stad en land afreisde om de succesfilm te vertonen. Ze bereikten zelfs Amsterdam, waar *Kar út Twa* kort draaide in het zondagochtendprogramma van Tuschinski. De oorlog spleet 'Film yn Fryslân', dat tussen 1938 en 1949 werd voortgezet als 'Fryske Filmrounte'. S.D. de Jong en J.D. de Jong hadden nazi-sympathieën. Faber weigerde lid te worden van de 'gelijkgeschakelde' Cultuurkamer en moest later onderduiken. Na de oorlog kreeg Fabers vroegere kompaan en collega-auteur J.D. de Jong een publicatieverbod en filmde en fotografeerde noodgedwongen in de luwte van de fotozaak die hij in Aldtsjerk probeerde op te bouwen. Voor Faber brak een bloeitijd aan. Hij en Trude kregen maatschappelijke de wind goed in de zeilen. Omstreeks 1941 werden ze samen aangesteld als conservator van museum 't Coopmanshûs en verhuisden van Makkum naar Franeker. Naast zijn werk als conservator en publicist begon Faber zijn eigen films te maken, zowel in de privé-sfeer als in opdracht. Zijn eerste publieksfilm was, voor zover we weten, een korte filmregistratie van de PC (kaatspartij) van 1946. Hij deed dit op verzoek van notaris-advocaat Klaas Bijlsma, voorzitter van de Permanente Commissie. Het filmpje toont veel shots van de finale, waarin partuur Jan Wallendal (St. Jacobiparochie), Jan Rodenhuis (St. Annaparochie) en Frans Helfrich (Harlingen) de kransen verovert. Natuurlijk filmde Faber ook privé. Een mooi voorbeeld is *Spelende Kinderen* (1948). De film toont een dag uit het leven van zoon Haijo en zijn vriendengroep. We zien hen op de lagere school, na schooltijd rondhangen op het bolwerk, in de grote tuin van

't Coopmanshûs boompje klimmen, verstoppertje en cowboy spelen en buiten Franeker polsstokspringen. Ook moeder Trude komt enkele keren in beeld. De film is in zwart-wit geschoten, maar er bestaat ook een korte versie in kleur van de avonturen van de jongens in de tuin.

Naast verhalen, columns en poëzie schreef Faber toneelstukken, revues en openluchtspelen. *Frouwe Tialda, de rike widdou fan Starum* (1946), de *Halbertsmarevue* (1947) en het historische openluchtspel *Franeker in roerige tijden* (1950) zijn daar voorbeelden van. Hij schreef ook teksten voor Tetman de Vries en toneelgezelschap De Jounpratiers. In het schouwspel *Franeker in roerige tijden* speelt zijn vrouw Trude Marijke Meu. Hein filmt het schouwspel en verwerkt de

Culturele elite

opnames in zijn film *Feest in Franeker* (1950).

Faber behoorde nu tot de Friese culturele elite. Begin jaren vijftig kreeg hij twee belangrijke filmopdrachten. In 1950 filmde hij onder andere met de Harlinger apotheker en uitstekende cameraman Piet Suir het bezoek van koningin Juliana aan Friesland. Kort daarna maakte hij in opdracht van Gedeputeerde Staten een film ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de Woningwet uit 1901. Deze film kreeg de titel *In Friesland staat een huis*. Faber schreef het scenario en deed de regie, Suir was de cameraman. De film duurt circa twintig minuten en is een tour door Friesland met een bijzonder oog voor landschap, cultuurgeschiedenis en vooral wonen en architectuur. Wegens Fabers grote kennis van het Friese materiële erfgoed was deze opdracht een kolfje naar zijn hand. Maar hij toonde zich ook sociaal bewogen. De centrale boodschap is dat door de Woningwet de kwaliteit van wonen in Friesland weliswaar verbeterd is, maar

nog verre van rooskleurig. De problematiek van de grote gezinnen en de hygiëne wordt aan de orde gesteld. Faber laat zien hoe in sommige situaties 'het water onder de bedsteden staat'. Over de woudhuisjes, die prachtig in beeld worden gebracht, zegt hij: 'aardig om te zien, maar je zou er maar eens in moeten wonen'. En als hij op de Waddeneilanden is, pepert hij de kijker in dat 'de mens een aanval op

Immaterieel erfgoed

het landschap deed', maar dat de 'gribus van keten' die daar door de opkomende recreatie is ontstaan, nu met rijkstoelage gelukkig wordt vervangen door zomerhuisjes, waarvan 'de bouw thans aanvaardbaar is'. In *Friesland staat een huis* is een interessant sociaal-historisch document en registreert een belangrijke fase van de woningbouw in Friesland, die van de wederopbouw. Hein Faber heeft ook voor Polygoon-Profliti (Den Haag, 1922) gewerkt. Zo was hij betrokken bij *'t Komt in de bus* (1954), een film over de Condens-fabriek in Leeuwarden. Faber schreef zeer waarschijnlijk het scenario en speelde de rol van de boer die voor twee Hollandse stadsjuffers een uitstapje regelt naar de Condens. De jongedames worden rondgeleid door de bedrijfsleider, een rol van Kees Brusse. Of Faber ook heeft meegewerkt aan de film *Dat is 't Condensfabriek* (1950) is onzeker. Misschien was hij ook betrokken bij de film *De koartste klap. Welvaart voor de Wouden* (1950), eveneens een Polygoon-Profliti-film. Ander bijzonder materieel en immaterieel erfgoed legde Faber vast in filmmateriaal over de IJsselmeervisserij bij Makkum (eind jaren veertig). Samen met Suir, die zich opnieuw een talentvol cameraman toonde, legde hij het werk van de vissers aan de wal en op het water vast. De film

is ongetwijfeld uit liefde voor het vissersbestaan gemaakt, maar Faber kennende zal hij hebben beseft dat hij een cultuur filmde die na de afsluiting van de Zuiderzee aan het verdwijnen was. Wellicht vanuit hetzelfde motief maakten Suir en hij *It Liet fan de Burd* (1950). Het is een poëtische film over het waterland ten oosten van Grou. Faber kende De Burd op zijn duimpje. Ze hadden er jarenlang vakanties en weekenden gevierd op hun woonarkje. De film geeft een beeld van zowel het landschap en de natuur, als het boerenwerk. Het vervoer over het water is de verbindende factor: melkbus, paard, hooi, gereedschap, boer, meid, bakker, postbode, visser, recreant en zoon Haijo, in en rondom De Burd gaat alles over het water. Maar ook deze cultuur moest verdwijnen, zal Faber hebben geweten. Het Prinses Margrietkanaal kwam er aan en was een teken dat de wereld van Grou en De Burd ingrijpend zou veranderen. Het huwelijk van Hein en Trude hield geen stand. In 1953 vertrok Faber naar Rotterdam, zijn oude passie, en hij ontmoette er zijn tweede vrouw, Map Hablous van Eekum. Zij zat, hoe kon het ook anders, in de antiekhandel. Maar Faber kon Friesland niet loslaten. Eind jaren vijftig streken hij en zijn tweede vrouw in Heerenveen neer en later in Harlingen (Midlum), waar hij in 1970 overleed. Volgens zoon Haijo heeft zijn vader na 1953 niet meer gefilmd. Hij verloor ook zijn maatschappelijke status en materiële welstand, maar het waren zijn beste jaren als schrijver. Hij publiceerde diverse verhalen, romans en kinderboeken. Maar liefst zeven keer won hij de Rely Jorritsmaprijs. Trude Faber-Hornstra bleef invloedrijk in culturele kringen. Tussen 1952 en 1976 was zij directeur van de Fryske Kultuerried. Ze was ook secretaresse van het Beraad van het Nederlandse Volksleven. In 1970, het overlijdensjaar van de man van wie ze gescheiden was maar wiens achternaam ze altijd bleef dragen, kreeg ze de Friese Persprijs. <

Hein Faber speelt de rol van boer in de film *'t Komt in de bus* (uit 1954) over de Condens-fabriek in Leeuwarden. De boer regelt voor twee Hollandse stadsjuffers een uitstapje naar de Condens. Waarschijnlijk schreef hij ook het scenario. (Fries Film Archief)

In 1936 trouwde Hein Faber met Trude Hornstra. Samen werden ze beheerders van kunsthuis Statum in Makkum, later werden ze de eigenaar van het kunsthuis. (Tresoar)

Informatie over de films van Hein Faber is via de catalogus van het Fries Film Archief te vinden. Een deel van zijn films is online (www.friesfilmarchief.nl) te bekijken.